

---

**SIYOSIY TIZIMDA SIYOSIY PARTIYALARNING O'RNI VA TA'SIRI**

---

**Shokirova Mubina Nabijon qizi**O'zDJTU, Xalqaro jurnalistika fakulteti,  
Siyosatshunoslik yo'nalishi 2-bosqich talabasi.

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada siyosiy partiyalarning demokratik jamiyatdagi vazifalari, ular orqali fuqarolar manfaatlarini ifodalash va amalga oshirish jarayonlari tahlil qilinadi. Siyosiy partiyalarning davlat siyosatini shakllantirishdagi o'rni, qonunchilik jarayoniga ta'siri, shuningdek, ijtimoiy barqarorlikka erishishdagi hissasi yoritib beriladi. Mavzu doirasida turli siyosiy tizimlardagi partiyalarning faoliyati, ularning rivojlanishi va transformatsiyasi tahlil qilinadi. Ish amaliy va nazariy ma'lumotlarga asoslangan holda, siyosiy partiyalarning zamonaviy siyosiy hayotdagi rolini yoritishga qaratilgan.

**Kalit so'zlar:** Siyosiy tizim, siyosiy partiyalar, demokratik jamiyat, davlat siyosati, qonunchilik jarayoni, fuqarolar manfaatlari, siyosiy islohotlar, partiyaviy tizimlar, siyosiy barqarorlik, siyosiy faoliyat.

**Аннотация:** В статье анализируются функции политических партий в демократическом обществе, процессы выражения и реализации через них интересов граждан. Выделена роль политических партий в формировании государственной политики, их влияние на законотворческий процесс, а также их вклад в достижение социальной стабильности. В теме анализируется деятельность партий в разных политических системах, их развитие и трансформация. Работа основана на практических и теоретических данных и направлена на освещение роли политических партий в современной политической жизни.

**Ключевые слова:** политическая система, политические партии, демократическое общество, публичная политика, законодательный процесс, интересы граждан, политические реформы, партийные системы, политическая стабильность, политическая активность.

**KIRISH**

Siyosiy tizim har qanday davlatning asosiy tarkibiy qismi bo'lib, uning barqarorligi va samaradorligi ko'p jihatdan siyosiy partiyalarning faoliyatiga bog'liq. Siyosiy partiyalar fuqarolar va davlat o'rtasida vositachilik vazifasini bajarib, jamiyatda mavjud bo'lgan turli manfaatlarini ifodalash va muvozanatlashtirishga xizmat qiladi. Ular demokratik jamiyatda ijtimoiy islohotlarni amalga oshirish, davlat boshqaruvini samarali tashkil etish va fuqarolarni siyosiy jarayonlarga jalb etishda muhim rol o'ynaydi.

Bugungi kunda siyosiy partiyalar siyosiy tizimni shakllantiruvchi asosiy institutlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Ular nafaqat davlat siyosatini belgilash va amalga oshirishda, balki fuqarolarning siyosiy ongini rivojlantirish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash hamda davlat va jamiyat o'rtasida barqaror aloqalarni yaratishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga,

har bir davlatdagi siyosiy tizimning xususiyatlari siyosiy partiyalarning roli va ta'siriga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi.

### **MUHOKAMA VA NATIJALAR**

Siyosiy partiyalar ijtimoiy guruhlarining manfaatlarini ifoda etuvchi hamda davlat hokimiyatini egallash yoki unga ta'sir ko'rsatishga qaratilgan tashkilotlardir. Siyosiy partiyalar fuqarolarning siyosiy faolligini oshirish va ularning manfaatlarini davlat siyosatida aks ettirishga yordam beradi. Partiyalar turli sohalarda siyosiy dasturlarni ishlab chiqadi va ularni amalga oshirish uchun tashabbuslar bilan chiqadi. Siyosiy partiyalar orqali davlat boshqaruvi uchun yetakchilar tayyorlanadi hamda partiyalar turli guruhlarining manfaatlarini muvozanatlashtirishga xizmat qiladi.

Siyosiy partiyalar siyosiy tizimda muhim rol o'ynashiga qaramasdan, ular faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan tizimning o'ziga xos xususiyatlariga bog'liqdir. Demokratik jamiyatlarda siyosiy partiyalar erkinlik va raqobat tamoyillariga asoslanib faoliyat yuritisa, avtoritar tizimlarda ular ko'pincha hokimiyatga xizmat qiluvchi vositaga aylanadi. Shu nuqtayi nazardan, siyosiy partiyalarning jamiyatdagi haqiqiy ta'sirini baholashda ularning real amaliyoti va natijalari muhim ahamiyat kasb etadi<sup>1</sup>.

Demokratik tizimlarda siyosiy partiyalar ijtimoiy manfaatlarining xilma-xilligini aks ettirish orqali davlat boshqaruvining samaradorligini oshiradi. Ular orqali fuqarolar o'z ovozini eshittirish imkoniyatiga ega bo'lib, davlat siyosatini shakllantirish jarayonida bevosita ishtirok etadi.

Avtoritar siyosiy tizimlarda partiyalar odatda hokimiyat tomonidan nazorat qilinadi yoki bir partiyaviy tizim ustuvorlik qiladi. Bunday holatda partiyalar fuqarolar manfaatlarini himoya qilishdan ko'ra, hukumatning siyosatini amalga oshirish uchun ishlatiladi.

Siyosiy partiyalar orqali jamiyat va davlat o'rtasidagi aloqalar yaxshilanadi. Partiyalarning samarali ishlashi uchun ular aholining ehtiyoj va talablarini aniqlab, ular asosida siyosiy dasturlarni shakllantirish zarurdir<sup>2</sup>.

O'zbekistonda siyosiy partiyalar jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va siyosiy islohotlarni amalga oshirishda muhim o'rin tutadi. Biroq, partiyalar faoliyatining samaradorligi ularning jamiyat ehtiyojlariga javob bera olish darajasiga bog'liqdir. Masalan, "Milliy Tiklanish" demokratik partiyasi yoshlarni tarbiyalash va milliy qadriyatlarni mustahkamlashga qaratilgan dasturlar orqali o'z rolini kuchaytirishga intilmoqda.

Ko'ppartiyaviy tizimga ega davlatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, siyosiy partiyalar faoliyati samaradorligi ko'p jihatdan ularning tashkil etilish modeli, moliyalashtirish manbalari va fuqarolar bilan ishlash usullariga bog'liqdir.

O'zbekiston Respublikasida siyosiy partiyalar jamiyatni demokratlashtirish jarayonida muhim o'rin tutadi. Mamlakatdagi siyosiy tizim ko'ppartiyaviylik tamoyillariga asoslangan bo'lib, bu jamiyatdagi turli guruhlarining manfaatlarini ifoda etish imkonini beradi.

O'zbekistonning siyosiy partiyalari asosan ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan dasturlarni ilgari suradi. Oliy Majlisdagi asosiy partiyalar – "Milliy Tiklanish" demokratik partiyasi, "Adolat" sotsial-demokratik partiyasi, O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasi va boshqalar – o'z dasturlarida turli ijtimoiy qatlamlarning manfaatlarini aks ettirishga intilmoqda.

<sup>1</sup> Bobojonov O., Siyosiy partiyalar va ularning demokratik jarayonlardagi o'rni., Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti., 2020. – B.22-34.

<sup>2</sup> Qodirov M., Siyosiy tizimlar nazariyasi., Toshkent: Sharq nashriyoti., 2019. – B.78-95.

“Milliy Tiklanish” demokratik partiyasi milliy qadriyatlarni tiklash, yoshlarni tarbiyalash va milliy g‘ururni rivojlantirish bo‘yicha faoliyat olib bormoqda. Partiyaning dasturida madaniy merosni asrash va ta‘lim sifatini oshirishga alohida e‘tibor qaratilgan.

“Adolat” sotsial-demokratik partiyasi jamiyatda ijtimoiy adolatni ta‘minlash va fuqarolar huquqlarini himoya qilishni o‘z maqsadi sifatida belgilaydi. Partiya sog‘liqni saqlash va ta‘lim tizimini isloh qilish orqali ijtimoiy tenglikni mustahkamlashga intiladi.

Liberal-demokratik partiya esa asosan iqtisodiy rivojlanishga qaratilgan siyosatni ilgari suradi. U kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish, tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga katta e‘tibor qaratadi.

O‘zbekiston siyosiy partiyalarining faoliyati mamlakatda demokratik tamoyillarni kuchaytirish va aholining siyosiy jarayonlardagi ishtirokini oshirishga qaratilgan. Biroq, partiyalarning samaradorligi ko‘pincha quyidagi muammolar bilan cheklangan:

1. Aksariyat partiyalar o‘zaro raqobat qilishdan ko‘ra, umumiy davlat siyosatini qo‘llab-quvvatlashga ko‘proq e‘tibor qaratadi. Bu esa siyosiy xilma-xillikni cheklab qo‘yadi.
2. Partiyalarning moliyaviy manbalari cheklangan bo‘lib, ularning mustaqil ravishda faoliyat yuritishiga to‘sqinlik qiladi.
3. Ba‘zi hollarda partiyalar aholining ehtiyoj va talablariga javob beruvchi samarali dasturlarni ishlab chiqishda sustkashlik qiladi<sup>3</sup>.

Shunga qaramasdan, O‘zbekistonning ko‘ppartiyaviy tizimi ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlash va islohotlarni amalga oshirishda ijobiy rol o‘ynamoqda. Siyosiy partiyalar aholining turli qatlamlarini siyosiy jarayonlarga jalb qilish orqali davlat boshqaruvida ularning ovozini aks ettirishga intilmoqda.

Xalqaro tajriba haqida so‘z yuritadigan bo‘lsak, siyosiy partiyalarning samaradorligi ko‘p jihatdan ularning tashkil etilish modeli, moliyalashtirish tizimi va fuqarolar bilan ishlash usullariga bog‘liqligini ko‘rsatadi. Turli mamlakatlarda siyosiy partiyalarning roli va ta‘siri ularning siyosiy tizimlariga xos xususiyatlar bilan belgilanadi.

AQShda ikki partiyaviy tizim ustuvor bo‘lib, Demokratlar va Respublikachilar partiyalari davlat siyosatini belgilashda asosiy rol o‘ynaydi. Ularning siyosiy platformalari va saylov kampaniyalari fuqarolarni jalb qilishda katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, moliyalashtirishning ochiq va raqobatbardosh tizimi partiyalarning mustaqilligini ta‘minlaydi.

Buyuk Britaniyada siyosiy partiyalar parlament tizimida muhim rol o‘ynaydi. Leyboristlar va Konservatorlar partiyalari o‘rtasidagi sog‘lom raqobat siyosiy tizimning barqarorligini saqlashga xizmat qiladi. Bu tizimda partiyalarning kuchi ularning yetakchilik qobiliyatiga va saylovchilar bilan ishlash samaradorligiga bog‘liqdir.

Germaniyada ko‘ppartiyaviy tizim mavjud bo‘lib, siyosiy partiyalar koalitsion hukumatlar tuzishda asosiy rol o‘ynaydi. Partiyalar fuqarolarning manfaatlarini ko‘p tomonlama ifoda etadi va davlat boshqaruvini muvozanatli amalga oshirishga yordam beradi.

Hindistonda ko‘ppartiyaviy tizim o‘ziga xos xususiyatga ega. Turli mintaqaviy va milliy partiyalar birgalikda ishlashga majbur bo‘lgan koalitsion hukumatlar orqali siyosatni shakllantiradi. Partiyalarning xilma-xilligi mamlakatning ijtimoiy va madaniy rang-barangligini aks ettiradi.

---

<sup>3</sup> Xolmatov R., Demokratiya va siyosiy partiyalar., Samarqand: Marifat nashriyoti., 2021. – B.45-60.

Skandinaviya mamlakatlarida siyosiy partiyalar fuqarolar farovonligini ta'minlashga qaratilgan dasturlar ishlab chiqadi. Ular davlat xizmatlari, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida kuchli islohotlar olib boradi<sup>4</sup>.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, siyosiy partiyalar samarali ishlashi uchun fuqarolar bilan kuchli aloqaga ega bo'lishi, ochiq moliyalashtirish tizimiga ega bo'lishi va ijtimoiy manfaatlarni muvozanatli ifoda etishi zarurdir.

#### **XULOSA**

Siyosiy tizimda siyosiy partiyalarning o'rni va ta'siri beqiyos ahamiyatga ega. Ular jamiyatdagi turli qatlamlarning manfaatlarini ifoda etuvchi va davlat hokimiyati bilan fuqarolar o'rtasida ko'prikk bo'luvchi institut sifatida namoyon bo'ladi. Siyosiy partiyalar mamlakatni siyosiy boshqarishda barqarorlikni ta'minlash, demokratik jarayonlarni rivojlantirish, va fuqarolik jamiyatini shakllantirishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Siyosiy partiyalar o'z dasturlari va platformalari orqali fuqarolarning siyosiy ongini oshirishga, jamiyatni dolzarb muammolarini aniqlashga va ularni hal etish bo'yicha yechimlar taklif qilishga yordam beradi. Bundan tashqari, ular siyosiy jarayonlarda xalqning faol ishtirokini rag'batlantiradi va siyosiy madaniyatning yuksalishiga hissa qo'shadi.

Shuningdek, siyosiy partiyalar hokimiyatni qo'lga kiritish va uni amalga oshirish jarayonida mas'uliyatni o'z zimmasiga olib, siyosiy tizimning samaradorligini ta'minlaydi. Bu jarayonda ular davlat siyosatini shakllantirishda va amalga oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, siyosiy tizimda siyosiy partiyalar jamiyat va davlat o'rtasida muhim o'rin egallab, mamlakatning siyosiy barqarorligi va rivojlanishiga xizmat qiluvchi asosiy vosita hisoblanadi. Shu sababli, ularning faoliyati samaradorligini oshirish va jamiyat bilan bog'liqligini mustahkamlash dolzarb vazifa hisoblanadi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:**

1. Bobojonov O., Siyosiy partiyalar va ularning demokratik jarayonlardagi o'rni., Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti., 2020. – B.22-34.
2. Qodirov M., Siyosiy tizimlar nazariyasi., Toshkent: Sharq nashriyoti., 2019. – B.78-95.
3. Xolmatov R., Demokratiya va siyosiy partiyalar., Samarqand: Marifat nashriyoti., 2021. – B.45-60.
4. Karimova D., Zamonaviy siyosiy jarayonlarda partiyalar roli., Toshkent: Fan va texnologiyalar., 2018. – B.101-120.
5. Yaqin va uzoq xorijiy davlatlar siyosiy partiyalari tajribasi., Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi nashriyoti., 2022. – B.76-85.

---

<sup>4</sup> Karimova D., Zamonaviy siyosiy jarayonlarda partiyalar roli., Toshkent: Fan va texnologiyalar., 2018. – B.101-120.